

Utbildningsutbud för livslångt lärande och omställning

Svar på uppdrag U2022/02386

Bakgrund och utgångspunkter

Högskolan i Halmstad har, som övriga universitet och högskolor, fått i uppdrag från regeringen att mot bakgrund av införandet av ett nytt omställningsstudiestöd analysera sitt utbildningsutbud, både avseende innehåll och inom vilka former utbildningarna ges. Lärosätena ska beskriva:

- a. hur befintligt utbud bidrar till att möta behov av utbildning som det nya stödet kan ge upphov till
- b. om det bedöms finnas fler behov, hur lärosätena planerar att inom befintliga ekonomiska ramar utveckla utbudet för att stärka tillgången till utbildning för livslångt lärande och omställning.

Högskolan i Halmstad har en omfattande samverkan med det omgivande samhället, i vilken lärare och forskare utvecklar en förståelse för vilka behov av utbildning och kompetensutveckling som efterfrågas på arbetsmarknaden. Alla utbildningsprogram har programråd med representation från näringsliv och/eller offentlig sektor. Många utbildningsprogram, t ex för lärare, sjuksköterskor och socionomer, har utöver detta avtal om samverkan för kompetensutveckling av yrkesverksamma med berörda arbetsgivare.

Lärosätet utgår i denna rapport från den definition för livslångt lärande som ges i Regeringens proposition 2020/21:60 "Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige":

"Med livslångt lärande avses lärande som innefattar fyra kategorier definierade utifrån syftet med lärandet: fortbildning, vidareutbildning, karriärväxling och bildning. Med fortbildning avses arbetstagarens behov att utbilda sig för att kunna utföra samma arbetsuppgifter vilka bedöms utvecklas och kräva högre kompetens. Vidareutbildning tar sikte på arbetstagarens behov att utbilda sig för att kunna utföra nya arbetsuppgifter hos arbetsgivaren. Karriärväxling avser individens behov av att utbilda sig för att byta karriär. Med bildning åsyftas individens behov av att utbilda sig för personlig utveckling." Definitionen inbegriper mer än vad som omfattas av det nya omställningsstudiestödet, men är angelägen för en diskussion kring lärosätets totala utbildningsportfolio.

Högskolan har under flera år arbetat systematiskt för att koncentrera och profilera sitt utbildningsutbud. Detta arbete har resulterat i en medveten minskning av antalet program och fristående kurser i syfte att kraftsamla kring färre områden för ökad kvalitet. Utbudet ska ha en

tydlig koppling till lärosätets forskning, svara väl mot arbetsmarknadens behov och avspegla lärosätets ambition att möta samhällsutmaningar, exempelvis genom satsningar på utbildningar

inom bristyrken såsom ingenjörer, lärare, socionomer, sjuksköterskor och yrken inom data/IT. Sedan 2010 har andelen helårsstudenter inom bristyrkesutbildningar ökat med 45 procent och utgör nu 51 procent av det totala antalet helårsstudenter på program. Detta är en väsentligt högre andel helårsstudenter för bristyrkesutbildningar än genomsnittet för universitet och högskolor i landet.

Det fristående kursutbudets sammansättning bygger på tillgänglig lärarkompetens, kursernas efterfrågan samt möjligheten att pröva nya kurser eller kurspaket för att testa efterfrågan. Det fristående kursutbudet präglas av flexibla undervisningsformer (i normalfallet distans) för att stärka lärosätets utbud för det livslånga lärandet. Kvaliteten i det fristående kursutbudet följs regelbundet upp av ansvarig akademi utifrån indikatorer som söktryck och resultat från kursvärderingar.

Högskolans utbildningsutbud beslutas av rektor på förslag från Forsknings- och utbildningsnämnden (FUN), som förutom personal och studenter från Högskolan också inkluderar externa ledamöter som representerar olika delar av samhället. En beredningsgrupp (under ledning av en vicerektor) tar fram förslag på nästkommande års utbud i nära dialog med de fyra akademierna där lärosätets utbildning och forskning bedrivs. De faktorer som främst ligger till grund för förändring av utbudet är utbildningarnas kvalitet, efterfrågan, arbetsmarknadens behov, relationen mellan utbildningar och lärosätets forskning, utbildningarnas studentvolym (HST) och behovet av kurser för utbytesstudenter. Huvuddelen av Högskolans magister- och mastersprogram ges på engelska och ingår i det internationella utbudet. Flertalet av dessa program har en övervägande del internationella studenter och utbildningarna är därför campusbaserade och bedrivs på heltid. Under 2023 och framgent kommer beredningsgruppen att få i uppdrag att särskilt fokusera på: "Att se över utbudet av fristående kurser och korta program samt möjligheterna att ta fram attraktiva kurspaket framförallt inom kategorierna livslångt lärande och kurser för yrkesverksamma"

Denna rapport har utarbetats av fyra personer i en grupp bestående av prorektor, vicerektor, samverkansstrateg samt controller. Rapportens upplägg och innehåll har diskuterats i rektorsgruppen och i det ledningsråd där även akademiledningarna och studentkåren ingår. Avstämning har skett inom nätverket Lärosäten Syd. Högskolan har också medverkat i de dialogforum som anordnats av SUHF i oktober och november.

Högskolans ordinarie utbildningsutbud 2021/2022

Högskolan i Halmstad producerade, år 2021, 6145 helårsstudenter (HST) inom ordinarie utbildningsutbud, dvs utbildningar som utlyses via antagning.se och söks i konkurrens. I genomsnitt brukar ca 20 % av produktionen ligga på fristående kurser men 2021 var andelen endast 17 %. Medelåldern för studenter på program var under perioden väsentligt lägre än för studenter på fristående kurser. Den högre medelåldern bland studenter på fristående kurser indikerar att många som läser dessa kurser gör det som en del i det livslånga lärandet.

Fristående kurser

Högskolans utbud av fristående kurser bestod 2021/2022 av 158 kurstillfällen med sammanlagt 4109 registrerade studenter. De fristående kursernas omfattning sträcker sig från 2,5 hp till 30 hp och studietakten från 10 % till 100 %. Den absoluta majoriteten av de fristående kurserna

finansierades via anslag men ca 20 kurstillfällen finansierades av KK-stiftelsen respektive Vinnova. De fristående kurserna i Högskolans utbud svarar mot behov främst inom *fortbildning*, *vidareutbildning* och *bildning*. De fristående kurserna 2021/2022 fördelar sig vad gäller studietakt, studieform och volym enligt tabell 1 nedan.

Tabell 1. Fristående kurser – olika kategorier

	Summa 2021/2022		Andel av total 2021/2022	
	Registrerade	Kurstillfällen	Registrerade	Kurstillfällen
Alla frist kurser	4109	158		
<i>varav studietakt<=50%</i>	3771	134	92%	85%
<i>varav studietakt>50%</i>	338	24	8%	15%
varav på distans	3414	92	83%	58%
<i>varav studietakt<=50%</i>	3163	82	77%	52%
<i>varav studietakt>50%</i>	251	10	6%	6%
varav på campus	695	66	17%	42%
<i>varav studietakt<=50%</i>	608	52	15%	33%
<i>varav studietakt>50%</i>	87	14	2%	9%
Lämpliga för yrkesverksamma	2548	78	62%	49%

Högskolan definierar kurser som ges på distans som *kurser för livslångt lärande*. Distanskurserna lockade under läsåret 2021/2022 helt klart betydligt fler studenter än campuskurserna. Kurstillfällen på distans utgjorde 58 % av antalet kurstillfällen och 83 % av antalet registreringarna fanns på dessa kurser (Se tabell 1). De flesta av de fristående kurser som ges på campus är programkurser som av olika skäl också ges som fristående. Högskolan har ett relativt stort utbud av kurser inom energi och miljö vilka är eftersökta. Andra områden med kurser där det finns stor efterfrågan är Informationsteknologi, AI, Projektledning, Socialt arbete och Juridik.

Högskolan har på sin webbplats en sida där kurser som är särskilt *lämpliga för yrkesverksamma* kan sökas fram (<https://www.hh.se/utbildning/kurser-for-yrkesverksamma.html>). Vilka kurser som anses falla inom denna kategori bestäms av akademierna i samband med att de lämnar in förslag till utbildningsutbud för kommande läsår. Både studietakt och studieform kan variera även om distanskurser är i majoritet. Det ska finnas en motivering till varför kursen anses vara särskilt lämplig för yrkesverksamma. Ett exempel hur en sådana motivering kan se ut är ”Kursen ger kunskaper inom både solceller och solvärmeanläggningar vilket efterfrågas. Kursen passar yrkesverksamma inom tex energibolag, energikonsulter, fastighetsbolag och offentligt anställda.”

Under läsåret 2021/2022 utgjorde denna kategori av fristående kurstillfällen 49 % av det totala antalet kurstillfällen (Se tabell 1). 62 % av de studenter som var registrerad på en fristående kurs var registrerade på en kurs som hade bedömts som särskilt lämplig för yrkesverksamma.

Kortare program med möjlig relevans för yrkesverksamma

När det gäller kortare program som inte kräver tidigare högskolestudier erbjuder Högskolan i dagsläget tre sådana; Nätverksdesign och datorrift 60 hp, Tekniskt basår 40 veckor samt Teknisk bastermin 30 veckor. Samtliga dessa utbildningar ges på helfart på campus och skulle kunna vara relevanta för personer som vill *karriärväxla*. Högskolan har i sitt utbud även ett antal ettåriga påbyggnadsutbildningar.

- Kompletterande pedagogisk utbildning 60 hp till ämneslärare åk 7–9 och ämneslärare gymnasieskolan ges på helfart/distans med start på höstterminen (*karriärväxling*).
- Fyra specialistsjuksköterskeprogram. En av dessa är på 75 hp, helfart/campus och startar varje hösttermin. Tre av dem är på 60 hp, ges på halvfart/distans och startar varannan hösttermin (*vidareutbildning*).
- Sex magisterprogram (Maskinteknik, Elektronikdesign, Nätverksforensik, Tillämpad miljövetenskap, Träningens biomedicin, Nordisk välfärd) som alla ges på helfart på campus. Fem av programmen ges på engelska (*vidareutbildning*).

Högskolan har dessutom sex tvååriga masterutbildningar, främst inom Teknik, Ekonomi och Hälsa. Samtliga ges på helfart och fyra av programmen ges på campus och en, inom Hälsa, på distans (*vidareutbildning*). Högskolan har med stöd av KK-stiftelsen också utvecklat ett nytt format för utbildning på avancerad nivå som ger möjlighet för yrkesverksamma i företag och offentlig verksamhet att genomföra utvecklingsprojekt på sin arbetsplats och samtidigt förvärva fördjupad kompetens inom ämnesområdet för utvecklingsarbetet (*vidareutbildning, fortbildning*). Formatet har inledningsvis implementerats på tre av Högskolans tvååriga mastersprogram; Digital tjänsteinnovation, Hälsa och livsstil samt Industriell organisation och innovation.

Övrigt utbud med relevans för omställning och livslångt lärande

Högskolan bedriver ett stort antal utbildningsinsatser, kurser och projekt som syftar till att svara mot behovet av fortbildning, vidareutbildning, karriärväxling och bildning – men som inte igår i det ordinarie utbudet.

Då sådana utbildningsinsatser inte har kunnat finansieras med det statliga utbildningsanslaget har Högskolan, i konkurrens, sökt och erhållit väsentliga resurser för både utveckling av anpassade utbildningsinsatser och i viss mån för att under en kortare tid kunna genomföra insatserna för yrkesverksamma. Medel har sökts och erhållits från bland andra Vinnova, Energimyndigheten, Formas, KK-stiftelsen och Europeiska socialfonden. Det är relativt vanligt, och i vissa fall ett krav från finansören, att sådana kurser och andra insatser skapar erfarenheter som leder till att kurser utvecklas och efterhand blir en del av det ordinarie utbudet (t ex Relife och Digibus – se nedan). Nedan presenteras ett urval av sådana insatser under de senaste åren, med exempel på vilka områden de berör, deras omfattning i tid, antal deltagare mm.

- Uppdragsutbildning: Årligen i genomsnitt ca 20 kurser inom områden som t ex: Miljö, Projektledning, Social hållbarhet, Funktionshinder och Lärarlyftet (*Fortbildning*).
- Expertkompetens, MAISTR: Kurser utvecklade i dialog med näringslivet inom områdena AI, maskinlärande och tjänsteutveckling med AI (*Fortbildning, vidareutbildning*).
- Ingenjör 4.0: Projektet är en del av det strategiska innovationsprogrammet Produktion 2030, som stöds av Vinnova, Energimyndigheten och Formas. Målet är att minst 2 000 yrkesverksamma ingenjörer inom två år har utbildats inom Ingenjör 4.0 (*Fortbildning*).
- RELIFE, DIGIBUS: Kompetensutveckling inom maskinlärande, AI, tjänsteutveckling och affärsutveckling med AI. Utvecklades särskilt för att möta efterfrågan under covid-pandemin
- Managing Additive Manufacturing: Fem kurser (2,5–7,5 hp) ges online och läses i egen takt och riktar sig till yrkesverksamma ingenjörer som vill lära sig mer om innovation och produktion baserat på additiv tillverkning (*Fortbildning*).

- Digga Halland: t ex webbutbildning för att bidra till att höja kunskapen om digitaliseringens grunder inom vård och omsorg. Över 7 000 medarbetare har medverkat (*Fortbildning*).
- Kompa Halland 2019–2022: Kompa Halland, finansierat av Europeiska socialfonden, är ett projekt med fokus på kompetensutveckling för ca 1000 deltagande individer i syfte att mildra konsekvenserna av coronakrisen (*Fortbildning*).
- Samverkansdoktorander: Högskolan i Halmstad har i dagsläget 69 egna doktorander. Av dessa är 24 antingen företagsdoktorander, har annan anställning utanför Högskolan eller har anställning som läkare eller annan sjukvårdspersonal (Vidareutbildning).

Studie och karriärvägledning för omställning och livslångt lärande

Studie- och karriärvägledning ges på Högskolan genom Avdelningen för utbildningsstöd (US). Till dags dato är det inte någon person som bett om vägledning med anledning av omställningsstudiestödet. Några som varit på samtal har känt till det. Många känner inte till det, men har uppskattat att få information om möjligheten. Vägledarna hänvisar till den information som CSN tillhandahåller. De ser inget behov av ytterligare egen kompetensutveckling med anledning av omställningsstudiestödet.

Reflektioner

Högskolan i Halmstad arbetar kontinuerligt för att erbjuda ett högkvalitativt utbildningsutbud som svarar mot lärosätets uppdrag, arbetsmarknadens behov och studenternas efterfrågan. Lärosätet tar ett stort ansvar för bristyrkesutbildningar och har under flera år målmedvetet arbetat för att koncentrera och profilera sitt utbud. Regelbundna genomlysningar och uppföljningar skapar förutsättningar för ett aktuellt och relevant utbud med format som också ger tillgång till utbildning för yrkesverksamma. Högskolan utvecklar i dialog med arbetslivet och med stöd av andra finansierare, också ett stort antal utbildningsinsatser, kurser och projekt som syftar till att svara mot behovet av omställning, vidareutbildning och livslångt lärande.

Då Högskolan redan i betydande utsträckning erbjuder ett utbud för yrkesverksamma, i olika format, är det i nuläget svårt att bedöma huruvida det nya omställningsstudiestödet kommer att innebära en väsentlig ökning av antalet sökande till lärosätet. Det är också svårt att uppskatta inom vilka områden intresse i framtiden kommer att finnas och vilka utbildningar som kommer att godkännas av omställningsorganisationerna. I dagsläget ser Högskolan inte att några stora förändringar av det befintliga utbudet är aktuella, men utfallet från den första sökomgången tillsammans med kommande prognosmodeller utgör framgent viktiga bidrag i dialoger om lärosätets utbildningsutbud. Redovisningen ovan har visat att Högskolan bedriver ett stort antal kompetensutvecklande insatser med externa bidragsmedel. Finansierarna ser ofta dessa medel som ett sätt att utveckla och pröva nya kurser, inte att långsiktigt finansiera dem. Att kunna fortsatt ge dessa kurser kräver med stor sannolikhet att de finansieras med statliga anslagsmedel. Givet ett oförändrat anslag och en stor efterfrågan från yrkesverksamma ser lärosätet dock framöver *en betydande risk för undanträngningseffekter*.

En större andel yrkesverksamma (som helt eller delvis också samläser med ungdomsstudenter) kan också innebära ökade krav på flexibilitet, investeringar för distans- och/eller hybridlösningar samt pedagogisk utveckling. I nuläget bedrivs inte pedagogiskt utvecklingsarbete eller insatser med särskilt fokus på studentgruppen yrkesverksamma som en del av lärosätets ordinarie stöd till lärare. Inom lärosätet finns dock god kompetens och erfarenheter att ta tillvara, men en satsning på en mer generell kompetenshöjning skulle kräva ytterligare resurser.

Högre utbildnings roll och ansvar i relation till andra utbildningsanordnare måste vara tydligt och Högskolan ska även fortsättningsvis bygga ett utbildningsutbud på den forskning som bedrivs och där högkvalitativ utbildning kan erbjudas. Kortsiktiga satsningar med anledning av akut uppkomna (tillfälliga) kompetensbehov är därmed inte nödvändigtvis frågor för universitet och högskolor att hantera. Förordningens krav på fastställande av kursplaner och kursutbud långt i förväg gör också ledtiderna långa även när det identifierade behovet ligger väl i linje med lärosätenas utbildningsuppdrag. Här ser Högskolan ett behov av bra dialogytor med andra utbildningsanordnare, exempelvis yrkeshögskolor, i syfte att tydliggöra såväl behov av gränsdragningar som ökat samarbete.